

ANUNTXI ARANA
ANTROPOLOGOA

Mari Domingiren errebantxa

Ohargarria izan da Mari Domingiren figuraren hedapen bizia. Lehenago heldu zen Olentzero ikazkinarena, Lesakako modeloari jarraikiz: 1956an atera zuten Iruñean San Antonio taldeko gazteek, eta laster, 1970tik aurrera batez ere, Euskal Herri osoa konkistatua zuen. Mari Domingi 1994an plazaratu zuen Donostiako Bagera elkarte euskaltzaleak, helburu zuela haurrei euskarazko jardunaldi bat eskaintzea Gabonetako oporretan sakabanatu aitzin; Olentzerorentzako eskutitzak biltzea zen Mari Domingiren egitekoa, aurrekari eta bitartekari lana, nolabait.

Hain zuzen, egiteko hori izan da pertsonaia arbuiatzeko argudio bat, generoen parekotasuna bermatu gabe haien mailakatzea onartu egiten duelako: gizona ugazaba, emakumea zerbitzari. Eta gaur ere hala ibiltzen da Mari Domingi leku batzuetan, ez baitiote denetan opariak ekartzen uzten; nahiz eta sustatzailerik berek arin altxatu zioten gradua, postaria izatetik Olentzerorekin batera jostailuak banatzera iraganarazita.

Beste akatsa ere leporatzen zaio: Olentzerorekin bikote heterosexuala osatu eta aita-ama-haur familia kanonikoaren ikurra bilakatzea. Horren orde, Olentzero *queer*-a erreibindikatzeko dute batzuek, ez baitezpada maskulinoa, baizik eta Lei-

tzako tradizioko Orentzaroren modukoa, tankera eta izaera anitzekoa, noiz emakume eta noiz gizon.

Eredu zinez ederra. Arazoa da luze jo dezakeela Euskal Herri zabalean Olentzerori gizon irudia ezabatzeak. Hori erdietsi artean Mari Domingi baztertu al dugu? Bagerakoek ez zuten genero berdintasuna bilatzen emakume bat hautatu zutenean, baina baliteke figuraren feminitatea izatea haren arrakastaren gako bat.

Bestela ere. Gureganaino heldu den jatorrizko abesti zaharrea –jadanik Pio Barojaren amamaren gaztaroan kantatzen zena, 1820an nonbait– Mari Domingiri esaten diote besteekin Belenera joan nahi badu bere gona zaharra atera behar duela. Halere, “zatoz, zatoz” deitzen dute azkenean.

Eta hara non emakume zarpail eta arbuiatu hura Eguberriko pertsonaia ospetsua bilakatua den. Gabonetako magia ala Mari Domingiren errebantxa, nork daki. Araiz, melengeriak eta apaindurak utzirik, betatxuz bete gona jantzita ikusiko dugu, kantuan duen erromes antzari atxikia eta buru gaineko traman-kulu handigura gabe, Italiako Befana eta Jurako Tante Arie andre-gorak bezala. Horrelakoak baitira maiz ipuinetako izakia: kanpo itxura apalagatik, miragarriki ahaltsuak. ●

CASTILLO SUÁREZ
IDAZLEA

Manual devocionezkoa

Ray Loriga idazleari entzun nion behin idealizatzen ditugulako auke-ratzen ditugula gure lagunak. Erabili zuen irudia bitxia zen oso: gure debozioaren likidoa ontzi batean sartzen dugu behar dugunerako. Gure edukirako edukiontzia da. Eta, alde horretatik, maitasun harreman guztietan, eta adiskidetasunean ere bai, noizbait esanen dugu: huts egin dit. Baina gu gara egiazki itxaropena sortu eta ontzietan sartu genuenak. Gu gara besteengan amets zoro sorta bat jarri genuenak: baina haiek ez dute errurik, ez dira Norvegiako Errege. Non eta besteak ez diren hain iruzur-

tiak gu konbentzitzeko hala dela, desberdinak direla. Baina kaletik doazen eta maitatzea erabakitzen dugun izaki errugabeek, lagun edo bikotekide gisa maitatzea erabakitzen dugun horiek, ez dute errurik, errugabeak dira, eta inoiz ez ziguten agindu gure debozioaren objektu perfektua izango zirenik. Lorigak garbi dauka: agian hori da gure harremanetan ditugun ia gatazka pertsonal guztien jatorria. Hobe dugu jendea den bezala onartzen saiatzea, eta ez neurri-gabeko proiektzio batean giltzapetzea. Baina nola egin hori geure burua ere den bezalako onartzen ez badugu? ●